

УДК 331.526

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**
Платонова Інесса Олегівна

аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом

Міжнародні економічні відносини є однією з сфер економічного життя, що найдинамічніше розвиваються. Економічні зв'язки між державами мають багатовікову історію. Варто зауважити, що впродовж століть вони існували переважно як зовнішньоторгівельні, вирішуючи проблеми забезпечення населення товарами, які національна економіка виробляла неефективно або не робила зовсім. В ході еволюції зовнішньоекономічні зв'язки переросли в зовнішню торгівлю і перетворилися на складну сукупність міжнародних економічних відносин.

У деяких наукових джерелах вчені виділяють три епохи становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності, а саме: епоху радянських років (1918-1987 рр.); роки перебудови (1987-1991 рр.); період реформування і розвитку зовнішньоекономічної діяльності і її управління в Україні як суверенної держави (1991 р. до цього часу). Проте, на нашу думку, дане узагальнення етапів становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні не є вичерпним, а отже, потребує доповнення.

На наше переконання, варто виділити такі історичні етапи становлення та розвитку механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: IX-XV ст. – період появи перших міждержавних договорів у сфері торгівлі та становлення «князівського законодавства» за часів Київської Русі; XV-XVII ст. – поява кодифікованих актів Литовської держави, Речі Посполитої, Козацько-

гетьманської держави, регулювання окремих аспектів зовнішньоекономічної діяльності нормами Магдебурзького права в Україні; XVIII ст. – 1917р. – розвиток законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності під час перебування українських земель у складі Російської імперії; 1917-1918 рр. – формування законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності за часів Української Народної Республіки; 1919-1985 рр. – розвиток законодавства у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності на території України під час її перебування у складі СРСР; 1986-1991 рр. – правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в період перебудови, інтенсифікація зовнішньоекономічної діяльності та відкриття вітчизняних ринків; 1991-2003 рр. – пошук ефективної моделі правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах встановлення незалежності; 2003-2008 рр. – розроблення та систематизація вітчизняного законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності у контексті інтеграційних намірів України щодо вступу до СОТ; 2008 р. – нинішній час – перманентний процес гармонізації вітчизняного законодавства у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності із вимогами системи угод СОТ.

Виходячи з того, що торговельні відносини зародилися ще за довго до появи Київської держави, відповідно тоді й з'являються перші зародки зовнішньоекономічної діяльності на території України. Можна вважати, що дореволюційний період охоплює часові межі, починаючи приблизно з X ст. до 1918 р. Ранній період даної епохи (X-XIII ст.) проходить під впливом укріплення могутності та зростанням Київської Русі. В політичному житті Київської держави торгівлі відводилась велика роль. Зміцнення центральної влади київських князів позитивно позначилася на розвитку і розширенні зовнішньої торгівлі. Вони прагнули розвивати торгові відносини з сусідами та брали безпосередню участь в її управлінні, намагалися створити сприятливі умови для українських купців.

Після занепаду Київської Русі та навали Золотої орди розвиток торгівлі в Україні гальмувався політикою феодальних держав, до складу яких входили українські землі. В епоху роздробленості Київської Русі і відсутності єдиної, сильної, централізованої влади, збором митних платежів займалися всі князівства. Незважаючи на це, торгівля Київської Русі з іноземними державами розвивалася, а її центром стала Галицько-Волинська держава. Особливістю цього періоду, стало значне розширення оптової торгівлі. Почали укладатися контракти на поставку товару у великій кількості. Торгівля почала регламентуватися чисельними правилами.

Зовнішньоекономічні зв'язки колишнього Радянського Союзу розвивались по-різному: в роки «холодної» війни менш інтенсивно, а пізніше більш інтенсивно. До негативних факторів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків СРСР варто віднести: відсталу стратегію і структуру зовнішньоторгового обігу, його переважно сировинну направленість; незадовільне використання експортного потенціалу оброблюваної промисловості, особливо, машинобудування; нераціональний характер імпорту (в країну ввозився дуже широкий асортимент продукції, яку можна було виробляти і на вітчизняних підприємствах); недостатнє використання нових форм зовнішньоекономічних зв'язків, основною формою міжнародного економічного співробітництва була зовнішня торгівля, а такі нові, форми як міжнародна спеціалізація і кооперування виробництва, прямі зв'язки, компенсаційні угоди, ліцензійна торгівля та інші мали незначний розвиток; недооцінку ролі зовнішньоекономічної діяльності як фактора економічного росту; відчуження

безпосередніх виробників від зовнішніх ринків.

У радянські часи (1918-1986 рр.) в колишньому СРСР монополія на здійснення зовнішньоекономічної діяльності належала державі. Згідно з декретом Ради народних комісарів (1918 р.), держава в централізованому порядку керувала зовнішньоекономічною діяльністю як частиною народногосподарського комплексу; визначала, які організації і в яких галузях можуть здійснювати операції із зовнішньоекономічних зв'язків; безпосередньо регулювала експортно-імпорتنі операції за допомогою системи ліцензій та контрактів; на основі експортно-імпортного плану визначала, що, в якій кількості може бути вивезено з країни і що ввезено.

В контексті розгляду даного питання варто зауважити, що поняття зовнішньоекономічна діяльність з'явилося в Україні з початком економічної реформи 1987 року, сутність якої полягала у поступовій відміні монополії держави на здійснення будь-яких економічних операцій, у тому числі й зовнішньоекономічних, наданні підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішні ринки, а також на стимулюванні розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні суб'єктів господарювання.

Наступний етап (1987-1991 рр.) характеризувався ліквідацією державної монополії на зовнішню торгівлю та зміною принципів організації управління зовнішньоекономічною діяльністю. В цей період вирішувалося два основних завдання: по-перше, розширення прав міністерств і відомств, об'єднань і підприємств для виходу на зовнішній ринок, установалення прямих зв'язків, розвитку виробничої і науково-технічної кооперації. По-друге, подальше вдосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. На даному етапі був прийнятий ряд важливих урядових постанов, спрямованих на вирішення даних завдань. Особливо треба відзначити постанову «Про дальший розвиток зовнішньоекономічної діяльності державних, кооперативних та інших суспільних об'єднань і організацій» 1988 р.), у відповідності з яким всі підприємства отримали право виходу на зовнішній ринок. Велику увагу на даному етапі приділялося перебудові зовнішньоторгового апарату на рівні підприємств, регіонів і країни в цілому. Відтак, створилася нова система державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю.

Безперечно, вступ країни на шлях самостійного розвитку вимагало вироблення нової концепції зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням проведення Україною самостійної зовнішньоекономічної політики. Загалом, зовнішньоекономічна діяльність почала розглядатися не тільки як складова частина господарської діяльності підприємства, але й як важливий фактор економічного росту, створення передумов більш інтенсивного розвитку інтеграційних процесів на мікрорівні.

Список використаної літератури:

1. Васюк Т. В. Сучасні стратегії управління зовнішньоекономічною діяльністю вітчизняних підприємств / Т. В. Васюк // Ефективність державного управління [Текст]: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 41 / за заг. ред.чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. –Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2014. Львів . С. 324- 331.

2. Клименко І. В. Три роки членства у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період / І. В. Клименко, О. А. Федірко, І. В. Ус. – К. : НІСД, 2011. 72 с.

3. Омельченко А. Система та правовий статус органів державного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні / А. Омельченко // Юридична Україна. 2011. № 9. С. 97-101.

4. Ортіна Г. Моделювання розвитку реального сектору економіки як елемент державної антикризової стратегії. Економіка України. 2014. № 2(128). С. 25–29.

5. Ортіна Г.В. Обґрунтування концептуального підходу до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки. Економіка та держава. 2013. № 11. С. 29-32.

6. Ортіна Г.В. Напрями реалізації національної стратегії промислово-інноваційної політики. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 14. С. 49-52.

7. Олексенко Р. І. Методичні підходи до формування конкурентоспроможності підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2007 № 19. С. 27-30.

8. Олексенко Р. І. Методичні підходи щодо формування конкурентоздатності продукції. Економіка та держава. 2007 № 5. С. 48-51.